

Varga Zsolt

A közigazgatási reform és a szociális ellátások az európai uniós csatlakozás jegyében

A módszertani intézmények jövője

A közigazgatási reform az európai uniós csatlakozással együtt alapvetően befolyásolja a módszertani intézmények jövőjét. Miért is gondolom így? A közigazgatási reform – amelyet nevezzünk inkább a közszolgáltatás reformjának és minőségi átalakításának – meghatározza a megyék és a régiók helyzetét és feladatait, így tehát változás várható a megyei önkormányzatok jogállásában is. Köztudott, hogy a megyei önkormányzatok a fenntartói a módszertani szociális intézményeknek, továbbá a megyék rendelkeznek a kijelölési joggal is. Értelemszerű tehát, hogy nekünk, módszertani intézményeknek alapvető érdekünk a közigazgatási reform figyelemmel kísérése és szakmai befolyásolása.

A megyei önkormányzatok – amelyek eddig is leginkább népképviselői GAMESZ-ként működtek – jövőbeni feladatai sajnos még mindig nem világosak, mert – bár közeledni látszódnak az álláspontok – a megyék szerepét a döntéshozó politikusok eltérően ítélik meg. Meggyőződésem, hogy a megyékre, így a megyei önkormányzatokra a jövőben is szükség lesz. A korábban létrehozott statisztikai régiók tényleges régiókká való alakítására elsősorban az Európai Unió strukturális alapjainak sikeres pályázata miatt van szükségünk, az Unió nem szabja meg a nemzetállamok közigazgatási rendszerének kialakítására vonatkozó szabályokat, különösen nem uniformizálja azokat. Vagyis a megyék a közszolgáltatás korszerűsítése mellett bizton számíthatnak fontos feladatokra a

jövőben. Ugyanakkor a régiók kialakítása mellett a kistérségek – a korábbi járásoknak megfelelően – tovább erősödnek, amely feltételezi azt is, hogy egyes megyei feladatokat átvehetnek, így az intézményfenntartási feladatokban is nőhet a szerepük.

Az intézmények vonatkozásában a régióknak az uniós pályázatokon kívül a területfejlesztési pályázatokban lehet jelentőségük. Akárhogyan is végződik a közigazgatási reform, átalakítását nem lehet középről – a megyéktől – kezdeni, és ha már a közigazgatási reformról beszélünk, a kistérségek kapcsán érdemes elgondolkodni azon is, hogy erősödésük esetén szükség van-e az indokolatlanul sok önálló polgármesteri hivatalra, az önálló kistélepülési önkormányzatok létjogosultsága és jelentősége mellett.

Összefoglalva: mindenképpen olyan közigazgatási struktúra kialakítására van szükség, amely nemcsak az Európai Unió közigazgatási rendszerével alkot harmóniát, hanem nemzeti hagyományainkkal és a közszolgáltatás minőségi érvényesülésével, magas szintű szakmaiságával, a polgárok javára.

Az Európai Unió tagállamaiban nemzeti jog a szociálpolitika. Szociálpolitika alatt az Unió elsősorban a foglalkoztatáspolitikát, illetve ennek dominanciáját érti. Ebből következően az uniós pályázatok kapcsán arra kell számítani, hogy elsősorban foglalkoztatásbővítő pályázati kiírásokra lehet eredményesen pályázni, továbbá a fogyatékkal élők ügyeiben benyújtott szakmai pályázatoknak lehetnek komoly esélyei. Ehhez persze rendkívül magas színvonalú pályázatokot kell készíteni, erre kiképzett pályázati szakemberek segítségével, hiszen szakmailag néhány nem megfelelő pályamunka esetén az Unió évekre kizárhatja a pályázati lehetőségéből a pályázót.

Érdemes beszélnünk a jóléti államok modelljeiről, és Magyarország e tekintetben elfoglalt helyéről. Tudjuk, hogy Európában alapvetően két modell létezik: az egyik a szociáldemokrata – skandináv modell, amely a középosztályokra is kiterjesztette a szociális jogokat, és rendkívül erős szolidaritás jellemzi. A másik – elterjedtebb – a korporatista-etatista (egyszerűbben konzervatív) modell, amely a hagyományok tiszteletén, a státusdifferenciák és a hagyományos hierarchiák dominanciáján, a jó értelemben vett erős állami befolyáson és egyházi hatáson alapul. (A harmadik, liberális jóléti állam

modelljéről most nem érdemes beszélnünk, hiszen az az észak-amerikai kontinensen jellemző, és tőlünk idegen a piac logikája alapján működő szociálpolitika, a biztosítási rendszerek kizárólagossága és a rendkívül szűk körű univerzális ellátások).

Az Európai Unió tagállamainak többségében e konzervatív jóléti állam modell érvényesül, amely a szubszidiaritás elvén alapul, így azon, hogy a szociális döntések ott szülessenek, ahol a probléma keletkezett. Az állam jótékony hatása akkor érvényesül, ha e döntések hiánya fellép.

A kisközösségek, a családok fontossága minden tekintetben elsőrendű. Magyarország – természetesen nem napi politikai értelemben – ez utóbbi modellhez tartozott és tartozik, ennek optikáján keresztül kell értelmeznünk a közigazgatási reformot, a megyék és a régiók szerepét, így hát különös nyugtalanságra nem lehet okunk.

A fentiek tükrében érdemes rátérni a módszertani intézmények jövőbeni helyzetére. Az elmúlt években a módszertani intézmények feladat-és hatáskörei pontosan meghatározódtak, a szükséges normatív állami hozzájárulás biztosításával együtt. Kialakultak tehát a személyi, tárgyi és működési feltételek, kissé ugyan uniformizáltan, de jelentős szakmai elvárások törvényi szintű meghatározására került sor. A módszertani munka, a módszertani osztályok tevékenységének alapja adott. Kérdés az elkövetkező néhány esztendő, amelyről még nem tudjuk, mit hoz számunkra. Meggyőződésem, hogy a módszertani intézmények, pontosabban a módszertani osztályok saját sorsuk kovácsai is. Vagyis a jogszabály-előkészítő, a jogalkotó munka szakmai feladataiban hatékonyan részt tudunk venni, az eddigi esztendők tapasztalatai okot adnak az optimizmusra. A módszertani intézmények jelentős hatásköre álláspontom szerint nem fog változni, sőt bővülni fog. A módszertani intézmények természetesen szakmai szolgáltató intézmények, ugyanakkor rendkívüli jelentőségűnek tartom azt is, hogy intézményeink különféle hatósági eljárásokban – a közigazgatást segítve – szakértő intézményként vesznek részt, amellyel szintén szolgáltató tevékenységet végeznek. Ha a tevékenységünk valószínűleg nem változik, inkább bővül, akkor mi okozza a bizonytalanságot? A módszertani osztályoknak a jövőbeni önkormányzati-közigazgatási hierarchiában elfoglalt

helye. Úgy vélem, hogy a közeljövőben lejáró öt esztendősz megbízatusunk ebben a ciklusban még a megyei önkormányzatokhoz köt bennünket.

Azonban – és itt utalok vissza a közigazgatási-köszolgáltatási reformra – közösen kell azon gondolkodnunk, hogy a módszertani tevékenységünk – amely bármilyen struktúrában helyezkedik is el, természetesen szociális szolgáltatást jelent – milyen intézményes keretek között folyjék? Önkormányzati intézményi keretek között-e, vagy a klasszikus közigazgatási intézményrendszerben? Álláspontom szerint az Európai Unió szociális intézményrendszerét és ezek irányítását, a jövőbeni régiók, megyék és kistérségek szerepét tekintve a módszertani osztályok egy majdani szociális (szociálpolitikai) hivatal alapjai lehetnek, amely dekoncentrált közigazgatási szervezetként, regionális vagy megyei szinten működhetnek. A szociális hivatalok feladatairól a későbbiekben lehetne vitázni, azonban már most megjósolható, hogy létrejöttük esetén a Szociálpolitikai Tanácsok és a Szociális Kerekasztalok működéséhez is kell illeszteni tevékenységüket. Ebben az esetben megvalósulna a már most is létező közigazgatási – szolgáltatási szakmai tevékenységünk intézményes háttere, kevésbé függő viszonyban a napi politikai-fenntartói-gazdasági érdekektől. Jelenleg is az ágazati minisztérium gyakorolja a szakmai felügyeletet a módszertani munka, a módszertani osztályok felett, tehát célszerű volna a tárca közvetlen irányítása alá kerülnie a módszertanoknak, kikerülve tehát az önkormányzati intézmények szervezeti struktúrájából, önálló szociális hivatalok megalapozójaként.

A jó alapok tehát adottak. A következő néhány év – az uniós csatlakozás utáni minőségi követelményeknek megfelelő – számunkra a szakmai egyeztetés, a szakmai lobbitevékenység és az összefogás ideje lesz. Építő vitákkal és ezek végén egységes akarattal.

(A szerző okleveles szakvizsgázott szociálpolitikus, szociálpolitikai szakigazgatás-szervező, a Somogy Megyei Önkormányzat

Módszertani Intézményének igazgatója. A kézirat Varga Zsolt a Nemzeti Család-és Szociálpolitikai Intézetben 2003. június 27-én elhangzott előadásának szerkesztett változata).